

VII NIEDZIELA ZWYKŁA
ROK A

ŚWIĘTYMI BĄDŹCIE

„Świętymi bądźcie”. To wezwanie, by marzyć.

Czytanie z Księgi
Kapłańskiej

Pan powiedział do Mojżesza: «Przemów do całej społeczności Izraelitów i powiedz im: Bądźcie świętymi, bo Ja jestem święty, Pan, Bóg wasz! Nie będziesz żywił w sercu nienawiści do brata. Będziesz upominał bliźniego, aby nie ponieść winy z jego powodu. Nie będziesz szukał pomsty, nie będziesz żywił urazy do synów twego ludu, ale będziesz miłował bliźniego jak siebie samego. Ja jestem Pan!»

Oto słowo Boże.

PUNKT WYJŚCIA

SIÓDMA NIEDZIELA ZWYKŁA • rok A • **KOLOR SZAT:** zielony • **KOLEKTA:** Modlimy się, abyśmy **słowem i czynem spełniali to, co się podoba Bogu** • **CZYTANIA:** • Księga Kapłańska 19, 1-2. 17-18 • Psalm 103, 1-4. 8. 10. 12-13 • Pierwszy List do Koryntian 3, 16-23 • Ewangelia wg św. Mateusza 5, 38-48

PIERWSZE CZYTANIE

Kodeks Świętości • Kpł 19, 1-2. 17-18

To stąd pochodzi tzw. **drugie przykazanie miłości**. Oto „kodeks świętości”, serce Księgi Kapłańskiej.

KSIĘGA: Księga Kapłańska • **AUTOR:** kapłan • **CZAS POWSTANIA:** podczas wygnania babilońskiego i po powrocie z niego (VI w. przed Chr.) • **KATEGORIA:** mowa/Kodeks Świętości • **MIEJSCE AKCJI:** Synaj • **KTO MÓWI:** Bóg i Mojżesz • **ADRESAT:** Izrael

TRZECIA KSIĘGA • Księga Kapłańska to trzecia księga Pięcioksięgu i całego Starego Testamentu. Następuje po Księdze Wyjścia opowiadającej o wyjściu Izraelitów z Egiptu i początku wędrówki ku Ziemi Obiecanej. Księgę Wyjścia wieńczy opis zawarcia przymierza na Synaju i wręczenie tablic Dekalogu. Wtedy następuje przerwa w narracji o wędrówce – to właśnie Księga Kapłańska – po czym Księga Liczb wznawia opowiadanie. Księga Kapłańska znajduje się w **samym sercu Pięcioksięgu**, co sugeruje jej ogromną wagę • Jej treść ma charakter „prawny”, zawiera opis rytuałów: składania ofiar, wprowadzenia w czynności kapłańskie itp., to wszystko w kontekście przymierza, jakie Bóg zawarł z Mojżeszem i ludem Izraela. Księga tłumaczy, co czynić, aby Bóg stale mieszkał pośród swojego ludu.

ŚWIĘTOŚĆ W CENTRUM • Bez Księgi Kapłańskiej nie można zrozumieć sensu ofiar Starego Testamentu. Nie da się zrozumieć kapłaństwa i ofiary Jezusa • Centralne miejsce Księgi Kapłańskiej zajmuje **Kodeks Świętości** (rozdziały 17–26). Niczym refren powtarza się w nim oświadczenie Boga: *Ja jestem Pan*. Bóg wypowiada się tu w pierwszej osobie: pokazuje Izraelowi drogę do świętości.

DRUGIE PRZYKAZANIE MIŁOŚCI • To właśnie stąd pochodzi kilka wersetów, które usłyszymy w pierwszym czytaniu: jest to najważniejsza i najbardziej znana część Kodeksu. Zwróćmy uwagę na dwie rzeczy: na pochodzące z Kodeksu Świętości znane nam dobrze tzw. drugie przykazanie miłości oraz **wezwanie Boga do świętości**. To ze względu na te słowa czytanie dobrano do dzisiejszej liturgii. Zauważmy, że świętość wyraża się właśnie miłością wobec bliźniego.

NAJWAŻNIEJSZE CYTATY

Bądźcie świętymi, bo ja jestem święty

Będziesz kochał bliźniego swego jak siebie samego

Nie będziesz żywił w sercu nienawiści do brata. Będziesz upominał bliźniego [...]. Nie będziesz szukał pomsty, nie będziesz żywił urazy

BIBLIJNY INSIDER

• **Fundament narodu** • Księga Kapłańska uświadamia, że **przykazanie miłości to nie wynalazek chrześcijan**. Znajdujemy je już w Starym Testamencie, w Kodeksie Świętości, w idealnym prawie, które ma regulować życie Izraela po powrocie z wygnania • W VI w. przed Chrystusem, kiedy naród wybrany utracił swą ziemię i znalazł się w niewoli babilońskiej, szkoła kapłańska opracowała nową wizję narodu i łączących go więzi. W ich centrum stoi Święty, Bóg Izraela, którego wierni mają naśladować w miłości. Miłość do Pana i do bliźnich to idealny fundament życia Izraela po powrocie z wygnania.

• **Ograniczenie** • Miłość ta **nie jest jeszcze tak radykalna**, jak nakazuje to Jezus. Kieruje się przede wszystkim ku rodakom, ku tym, którzy dzielą wiarę w Jednego Boga i są posłuszni Jego Prawu. Innymi słowy Księga Kapłańska mówi o miłości zamkniętej w obszarze wąskiej grupy ludzi, narodu, a nawet tylko wierzących Żydów.

• **Odpowiedzialność** • W Księdze Kapłańskiej cechą charakterystyczną takiej miłości jest odpowiedzialność. Brata nie można nienawidzić, życząc mu zła. Miłość to **pragnienie dobra** drugiego, pragnienie, które wyraża się też w odwadze upomnienia go, kiedy schodzi z właściwej drogi: *Będziesz upominał bliźniego, aby nie zaciągnął winy z jego powodu* (Kpł 19, 17). W tym samym duchu Ezechiel przestrzegał swoich braci na wygnaniu: *Jeśli [...] go nie upomnisz, aby go odwieść od jego bezbożnej drogi i ocalić mu życie, to [...] umrze z powodu swego grzechu, natomiast Ja ciebie uczynię odpowiedzialnym za jego krew* (Ez 3, 18) • Być odpowiedzialnym za drugiego znaczy więc zdobyć się na słowo prawdy, czasem twarde słowo wypowiedziane w imię miłości. Upominanie nie ma nic wspólnego z pastwieniem się nad bliźnim.

• **Lekarstwo na gniew** • Bóg zabrania pomsty i gniewu. To niezwykle w starożytnym społeczeństwie, gdzie sąd i sprawiedliwość często trzeba było wymierzać samemu. **Pomsta należy do Pana** (Pwt 32, 35; Rz 12, 19), a serce pełne gniewu potrafi być bardziej śmiercionośne niż sztylet • Lekarstwem na trudne ludzkie relacje jest tylko i wyłącznie miłość: *Będziesz kochał bliźniego jak siebie samego* (Kpł 19, 18). Rzadko zdarza się, aby człowiek nienawidził swojego życia i chciał je zniszczyć. Tak jak kocham i troszczę się o samego siebie, tak samo odpowiedzialnie mogę i powinienem kochać tych, których na mojej drodze postawił Pan.

Refren: Pan
jest łaskawy,
pełen miłosierdzia.

*Błogostaw, duszo
moja, Pana,*
i wszystko, co jest
we mnie, święte
imię Jego.
Błogostaw, duszo
moja, Pana*
i nie zapominaj
o wszystkich*

LINKI

• **Będziesz upominał bliźniego, aby nie zaciągnąć winy z jego powodu (Kpł 19, 17)**

Mt 18, 15: *Gdy brat twój zgrzeszy przeciw tobie, idź i upomnij go w cztery oczy.*

• **Nie będziesz żywił w sercu nienawiści do brata [...]. Nie będziesz szukał pomsty, nie będziesz żywił urazy do synów twego ludu (Kpł 19, 16–18)**

Syr 10, 6: *Z powodu żadnej krzywdy nie miej żalu do bliźniego i nic nie czynź z powodu zuchwalstwa.*

Rz 12, 19: *Nie wymierzajcie sami sobie sprawiedliwości, lecz pozostawcie to pomście Bożej.*

• **Będziesz kochał bliźniego jak siebie samego (Kpł 19, 16–18)**

Mt 5, 43–44 (Ewangelia): *Słyszeliście, że powiedziano: Będziesz miłował swego bliźniego, a nieprzyjaciela swego będziesz nienawidził. A Ja wam powiadam: Miłujcie waszych nieprzyjaciół i módlcie się za tych, którzy was prześladują.*

Mt 22, 36–39: *„Nauczycielu, które przykazanie w Prawie jest największe?” On [...] odpowiedział: „Będziesz miłował Pana Boga swego całym swoim sercem, całą swoją duszą i całym swoim umysłem. To jest największe i pierwsze przykazanie. Drugie podobne jest do niego: Będziesz miłował swego bliźniego jak siebie samego. Na tych dwóch przykazaniach zawisło całe Prawo i Prorocy”.*

Rz 13, 9: *Przykazania: nie cudzołóż, nie zabijaj, nie kradnij, nie pożądaj i wszystkie inne streszczają się w tym nakazie: Miłuj bliźniego swego jak siebie samego!*

Ga 5, 14: *Bo całe Prawo wypełnia się w tym jednym nakazie: Będziesz miłował bliźniego swego jak siebie samego.*

Jk 2, 8: *Jeśli zgodnie z Pismem wypełniacie królewskie Prawo: Będziesz miłował bliźniego swego jak siebie samego, dobrze czynicie.*

PSALM

Miłosierny jest Pan • Ps 103, 1-4. 8. 10. 12-13

Opatrzność i miłosierdzie. Psalm 103 to pieśń ku czci Boga.

PSALM 103 • AUTOR: lewita • **CZAS POWSTANIA:** powygnaniowy, po 538 r.

HYMNY NA CZEŚĆ BOGA • Wśród 150 psalmów około trzydziestu to hymny (hebr. *tehillah*). Są do siebie podobne: zaczynają się od zapro-

szenia do wielbienia Pana, a potem wymieniają przyczyny tego uwielbienia, **działania Boga w stworzeniu** i historii. Każdy z nich skupia się na jednej z cech Stwórcy • Tego typu utwory były recytowane w liturgii świątynnej, często podczas wielkich świąt.

PSALM DAWIDOWY • Psalm 103 należy do zbioru psalmów Dawidowych, to znaczy takich, które tradycja żydowska przypisywała samemu Dawidowi. Modlitwa związana z **odpuszczeniem grzechów** i Bożym miłostwaniem pozwala ulokować go jednak bliżej czasów Ezdrasza i Nehemiasza.

NA CZEŚĆ MIŁOSIERNEGO • Taką strukturę będziemy mogli z łatwością usłyszeć w psalmie responsoryjnym. To klasyczny przykład gatunku pieśni uwielbienia: hymnu. Usłyszymy pierwszą część Psalmu 103. Wspólnota uwielbiała w psalmie Boga, którego miłosierdzie ocala od śmierci i **zapewnia nieustanne błogostawieństwo** w niepewnych czasach naznaczonych wojnami i wrogością sąsiadów.

NAJWAŻNIEJSZE CYTATY

On twoje życie ratuje od zguby

On odpuszcza wszystkie twoje winy

Jak odległy jest wschód od zachodu, tak daleko odsunął od nas nasze winy

DRUGIE CZYTANIE

Jesteś świątynią • 1 Kor 3, 16-23

Okazuje się, że można pomylić fundament budowli z budowniczym. Przestrzeż przed tym Paweł i wyjaśnia, o jaką budowlę tu chodzi.

KSIĘGA: Pierwszy List do Koryntian • **NADAWCA:** św. Paweł i Sostenes • **ADRESACI:** Wspólnota chrześcijańska w Koryncie • **CZAS POWSTANIA:** ok. 54 r. • **MIEJSCE POWSTANIA:** Efez

KORYNT W KAWAŁKACH • Kontynuujemy lekturę Pierwszego Listu do Koryntian. Przypomnijmy – podczas pobytu w Koryncie, ważnym greckim mieście, Pawłowi udało się założyć wspólnotę chrześcijan. Doszło w niej jednak do sporów, stąd **interwencja Pawła** – Pierwszy List do Koryntian. Jakie to były problemy? • **Zagrożona jedność:** spory i podziały wynikały z różnic majątkowych i społecznych • **Rozwiążność seksualna** • **Liderzy:** poważnym niebezpieczeństwem było pojawienie się ludzi chełpiących się swoją wiedzą i doskonałością. To oni głosili swobodę obyczajów, zachowywali się nieodpowiedzialnie, poszukiwali spektakularnych duchowych darów, zaniedbując miłość • **Odrzucenie zmar-**

Czytanie z Pierwszego Listu Świętego Pawła Apostoła do Koryntian

*Bracia:
Czyż nie wiecie, że jesteście świątynią Boga i że Duch Boży mieszka w was?
Jeżeli ktoś zniszczy świątynię Boga, tego zniszczy Bóg. Świątynia Boga jest święta, a wy nią jesteście.
Niechaj się nikt nie łudzi. Jeśli ktoś spośród was mniema, że jest mądry*

na tym świecie, niech się stanie głupim, by posiadał mądrość. Mądrość bowiem tego świata jest głupstwem u Boga. Zresztą jest napisane: «On udaremnia zamysły przebiegłych» lub także: «Wie Pan, że próżne są zamysły mędrców». Niech się przeto nie chełpi nikt z powodu ludzi! Wszystko bowiem jest wasze: czy to Paweł, czy Apollos, czy Kefas; czy to świat, czy życie, czy śmierć, czy to rzeczy teraźniejsze, czy przyszłe, wszystko jest wasze, wy zaś Chrystusa, a Chrystus – Boga.

Oto słowo Boże.

twychwstania: niektórzy Koryntianie odrzucili tę prawdę, kierując się grecką filozofią. • My nadal śledzimy odpowiedź Pawła na pierwszy z problemów dotyczący braku jedności i jego wykład o prawdziwej mądrości.

ROZDZIAŁ 3 • Z rozdziału 2, którego fragment usłyszeliśmy w zeszłym tygodniu, przechodzimy do trzeciego. Tu Paweł *postępuje się metaforą budowlą*, jej fundamentu i budowniczych. Ludzie mądrzy mądrością tego świata – tłumaczy – widzą sprawę tak: jedynym budowniczym, a nawet „fundamentem” Kościoła jest Paweł czy też Apollos albo któryś z apostołów, „lider” stronnictwa. Przez takie rozumienie tworzą się „przynależności”: jedni mówią „ja jestem Pawła”, inni „ja jestem Apollosa”. To rodzi podziały • Tymczasem Paweł logiką mądrości Boga wyjaśnia, że on sam, Apollos czy Kefas są budowniczymi, dodając, że fundamentem nie może być nikt inny jak tylko Jezus Chrystus. Każdy odpowiada za swój etap w budowaniu (albo w uprawie): „ja siałem, Apollos podlewał”, aczkolwiek głównym budowniczym jest Bóg: Ten, który daje wzrost.

BOŻA BUDOWLA • A co jest budowane? Kto jest budowlą? Wy – pisze Paweł do adresatów. Dowiemy się, że ta budowla, którą jesteśmy, to *świątynia Boga*.

NAJWAŻNIEJSZE CYTATY

Czyż nie wiecie, że jesteście świątynią Boga i że Duch Boży mieszka w was?

Świątynia Boga jest święta, a wy nią jesteście

Mądrość bowiem tego świata jest głupstwem u Boga

BIBLIJNY INSIDER

• **Miasto miłości** • Miłości, która daje wolność, Paweł uczył się w Koryncie, mieście, które w starożytności słynęło z zepsutej miłości. Wspólnota, którą tam założył, dała mu tyleż radości, co powodów do smutku. Koryntianie z ogromnym entuzjazmem podeszli do sprawy wiary i otaczali swoich apostołów szacunkiem i miłością. Paweł, wdzięczny za te uczucia i oddanie, zauważył jednak, że *miłość ta staje się pułapką*.

• **Niezdrowa miłość** • Wspólnota przywiązała się do swoich głoszących, Pawła i Apollosa, traktowała ich jako przewodników, ojców ich wiary, utożsamiała się z nimi, a ostatecznie zaczęła ich ubóstwiać. Apostoł pytał wówczas bez ogródek: *Czy to Paweł został za was ukrzyżowany?* (1 Kor 1, 13). *Niech nikt nie chełpi się z powodu ludzi. Wszystko jest wasze, czy to Paweł czy Apollos [...], wy zaś jesteście Chrystusowi* (1 Kor 3, 21–23).

• **Miłość i wolność** • W tym przepięknym wezwaniu streszcza się bardzo ważna prawda zdrowej miłości: *nie zawłaszczaj drugiej osoby*, nie czyń

z niej całego szczęścia i jedyne punktu odniesienia twojego życia. Wszyscy jesteście dla siebie darem i wszyscy należymy do Chrystusa, który należy do Ojca. Jeśli chcesz naprawdę kochać, daj drugiemu przestrzeń wolności, potraktuj go jako dar z nieba. Do darów nie mamy prawa, możemy na nie tylko czekać i przyjąć z wdzięcznością.

• **Świątynia Boga** • Dla podkreślenia tej ostatniej prawdy Paweł nazywa chrześcijan „świątynią Bożą”: *Jesteście świątynią Boga i Duch Boży w was mieszka* (1 Kor 3, 16). Używa przy tym słowa *naos*, którym w grece opisuje się nie samą świątynię (gr. *hieron*), ale *miejsce najświętsze*, gdzie składano wizerunki lub posągi bóstw. To odpowiednik Świętego Świątych (hebr. *hekal*) świątyni jerozolimskiej • Wielkość człowieka polega na tym, że jest on mieszkaniem samego Boga. Kto ubóstwia ludzkie relacje i odbiera Bogu miejsce w ludzkim życiu, ten niszczy Bożą świątynię, życie innych i swoje własne.

EWANGELIA

Doskonali • Mt 5, 38-48

Jezus przestrzega przed póśrodkami. W świętości i doskonałości mamy na prawdę naśladować Boga.

EWANGELISTA: św. Mateusz • **CZAS POWSTANIA:** 70-80 r. • **KATEGORIA:** mowa
• **CZAS AKCJI:** ok. 30 r. • **MIEJSCE NAUCZANIA:** Góra Błogosławieństw • **KTO MÓWI:** Jezus • **SŁUCHACZE:** uczniowie, tłum

KAZANIE NA GÓRZE BŁOGOSŁAWIEŃSTW • Na Górze Błogosławieństw Jezus – Nowy Mojżesz – ustanawia prawo królestwa Bożego • Przed nami czwarta już jego część i dokończenie mowy z zeszłego tygodnia, opartej na konstrukcji: „Słyszeliście, że powiedziano... A ja wam powiadam...” • Wydaje się, że to naturalna kontynuacja myśli: *nie znoszę, lecz wypełniam*, zastosowanej tym razem do dwóch zasad: oko za oko, ząb za ząb (w pierwszym akapicie) oraz nienawiści nieprzyjaciół (w drugim). Jednak są pewne różnice.

TYLKO MIŁOŚĆ • Trzy przykłady z zeszłej niedzieli dotyczyły przykazań Dekalogu. Dwa przykłady z tego tygodnia – już nie. Jezus przywoła najpierw tzw. *prawo talionu* (oko za oko...) obecne w Starym Testamencie, choć my kojarzymy je głównie z Kodeksem Hammurabiego. Nie należy ono do dziesięciorga przykazań. Jeszcze bardziej zaskakujący będzie drugi przykład. W żadnym miejscu Starego Testamentu nie znajdziemy wezwania, by nienawidzić wroga.

BLIŻNIM JEST TWÓJ WRÓG • Słuchając Ewangelii, zwróćmy uwagę, jak Jezus „wydobywa” ze Starego Testamentu przykazanie: • *przeciwstawiaj się złu*, zawieszając prawo talionu, starotestamentalnego sposo-

Słowa Ewangelii według Świętego Mateusza

*Jezus powiedział do swoich uczniów:
«Słyszeliście, że powiedziano: „Oko za oko i ząb za ząb”. A ja wam powiadam: Nie stawiajcie oporu złemu: lecz jeśli cię ktoś uderzy w prawy policzek, nadstaw mu i drugi. Temu, kto chce prawować się z tobą i wziąć twoją szatę, odstąp i płaszcz. Zmusza cię ktoś, żeby iść z nim tysiąc kroków, idź dwa tysiące. Daj temu, kto cię prosi, i nie odwracaj się od tego, kto chce pożyczyć od ciebie. Słyszeliście, że powiedziano: „Będziesz miłował swego bliźniego”,*

a nieprzyjaciela swego będziecie nienawidzić. A Ja wam powiadam: Miłujcie waszych nieprzyjaciół i módlcie się za tych, którzy was prześladowują, abyście się stali synami Ojca waszego, który jest w niebie; ponieważ On sprawia, że słońce Jego wschodzi nad złymi i nad dobrymi, i On zsyła deszcz na sprawiedliwych i niesprawiedliwych. Jeśli bowiem miłujecie tych, którzy was miłują, cóż za nagrodę mieć będziecie? Czyż i celnicy tego nie czynią? I jeśli pozdrawiacie tylko swych braci, cóż szczególnego czynicie? Czyż i poganie tego nie czynią? Bądźcie więc wy doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski».

Oto słowo Pańskie.

bu zwalczania zła, oraz: • **kochaj bliźniego**, odrzucając niepisaną, acz obecną w praktyce regułę nienawiści wobec nieprzyjaciół • **Finalem** tej części kazania Jezusa będzie wezwanie nawiązujące do pierwszego czytania: wezwanie do doskonałości.

NAJWAŻNIEJSZE CYTATY

Jeśli cię ktoś uderzy w prawy policzek, nadstaw mu i drugi

Miłujcie waszych nieprzyjaciół i módlcie się za tych, którzy was prześladowują

Bądźcie więc wy doskonali

BIBLIJNY INSIDER

• **Radykalna miłość** • Jezusowi zdecydowanie nie wystarcza miłość, jaką okazuje się tylko naszym bliskim, tym, którzy są podobni do nas, dzielą nasz horyzont wartości. On chce, abyśmy kochali także tych, którzy są radykalnie różni od nas, którzy są dla nas problemem i wyzwaniem, którzy są naszymi nieprzyjaciółmi (Mt 5, 43–48).

• **Pozorna słabość** • Jezus formułuje swoje przykazanie językiem, który może budzić wątpliwości. Mówi: *Nie stawiajcie oporu złemu. Lecz jeśli cię kto uderzy w prawy policzek, nadstaw mu i drugi. Temu, kto chce prawować się z tobą i wziąć twoją szatę, odstęp i płaszcz. Zmusza cię kto, żeby iść z nim tysiąc kroków, idź dwa tysiące* (Mt 5, 39–41). Przeczytawszy te słowa Ewangelii, Nietzsche nazwał chrześcijan tchórzami, którzy są niezdolni do walki o to, co dobre i szlachetne, chronią się za swoją słabością i nazywają ją siłą. Czy Jezus rzeczywiście chce mieć uczniów niezdolnych do walki o swoje rodziny, relacje, o wartości, o to, co dla nas najcenniejsze?

• **Ocalić siebie** • Jezus chce, żeby jego uczniowie walczyli o to, co dla nich ważne, i na tę walkę wyposażył nas w najpotężniejszą broń – radykalne przykazanie miłości. Innymi słowy nasza walka o to, co dla nas najświętsze i najważniejsze, ma być motywowana nie nienawiścią i chęcią zemsty – *oko za oko i ząb za ząb* (Mt 5, 38) – ale szacunkiem i pragnieniem dobra każdego bez wyjątku, także naszego przeciwnika. Pan nie chce, abyśmy się stali podobni do naszych wrogów. Walczyć z nienawiścią w sercu to byłaby nasza klęska.

• **Przerwać spiralę zła** • Cierpliwa i przebacząca miłość jest często zdecydowanie mocniejsza od pięści i zaciekłych słów. Taka miłość jest w stanie złamać pełne zawiści ludzkie serce, jako jedyna jest w stanie przerwać spiralę nienawiści i przynieść pokój. Pan uświadamia swoim uczniom, że każdy grzech, wojna i nienawiść mają swój początek w ludzkim sercu (Mt 15, 19). Kto zapanuje nad swoim sercem i nad nienawiścią, kto zamiast odwetu ofiaruje drugiemu zrozumienie i przebaczenie, ten przerywa spiralę przemocy w tym świecie.

• **Kto się odważy?** Jezus nie był fantastą. Dawał te wskazówki swoim rodakom, którzy żyli w I w. pod rzymską okupacją. W tym czasie regularnie pojawiali się przywódcy wzniesający powstania przeciw Rzymianom i mordujący swoich rodaków, co ostatecznie zakończyło się zniszczeniem Jerozolimy i rozproszeniem narodu. Ciekawe, czy dramat ten miałby miejsce, gdyby ktoś przejął się Jego nauką? Miłość nieprzyjaciół, do której wzywał, była zbyt trudna dla jego rodaków i wciąż bywa niepojęta dla nas. To miłość, która nie boi się walczyć, i zarazem jest gotowa zawsze przebaczać.

LINKI

• **PRAWO TALIONU** • *Słyszeliście, że powiedziano: «Oko za oko i ząb za ząb» (Mt 5, 38)*

Wj 21, 24–25: *Jeżeli zaś ona poniesie jakąś inną szkodę, wówczas on odda życie za życie, oko za oko, ząb za ząb, rękę za rękę, nogę za nogę, oparzenie za oparzenie, ranę za ranę, siniec za siniec.*

Kpł 24, 17–20: *Ktokolwiek zabije człowieka, będzie ukarany śmiercią. [...] Ktokolwiek skaleczy bliźniego, będzie ukarany w taki sposób, w jaki zawinił. Złamanie za złamanie, oko za oko, ząb za ząb. W jaki sposób ktoś okaleczył bliźniego, w taki sposób będzie okaleczony.*

Pwt 19, 21: *Twoje oko nie będzie miało litości. Życie za życie, oko za oko, ząb za ząb, ręka za rękę, noga za nogę.*

Rz 12, 17: *Nikomu złem za zło nie odpłacajcie.*

Rz 12, 21: *Nie daj się zwyciężyć złu, ale zło dobrem zwyciężaj.*

• **MIŁOŚĆ NIEPRZYJACIÓŁ** • *A Ja wam powiadam: Miłujcie waszych nieprzyjaciół i módlcie się za tych, którzy was prześladują (Mt 5, 30)*

Wj 23, 4–5: *Jeśli spotkasz wołu twego wroga albo jego ośła błąkającego się, odprowadź je do niego. Jeśli zobaczysz, że osioł twego wroga upadł pod swoim ciężarem, nie pozostawisz go, ale razem z nim przyjdiesz mu z pomocą.*

Prz 25, 21–22: *Gdy wróg twój łaknie, nakarm go, gdy pragnie, napój go wodą. Żar ognia zgromadzisz nad jego głową, a Pan ci za to zapłaci.*

Łk 23, 24: *A Jezus mówił: „Ojcie, przebacz im, bo nie wiedzą, co czynią”.*

Rz 12, 14: *Błogosławcie tych, którzy was prześladują. Błogosławcie, a nie złorzeczcie.*

• **DOSKONAŁOŚĆ** • *Bądźcie więc wy doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski (Mt 5, 48)*

Kpł 11, 44: *Ponieważ Ja jestem Pan, Bóg wasz – uświęcajcie się. Bądźcie świętymi, bo Ja jestem święty.*

Kpł 19, 2 (PIERWSZE CZYTANIE): *Bądźcie świętymi, bo Ja jestem święty, Pan, Bóg wasz!*

1 Kor 3, 16–17 (DRUGIE CZYTANIE): *Czyż nie wiecie, że jesteście świątynią Boga i że Duch Boży mieszka w was? [...] Świątynia Boga jest święta, a wy nią jesteście.*

1 P 1, 14–16: *Nie przystosowujcie się do waszych dawniejszych żądz, gdy byliście nieświadomi, ale w całym postępowaniu stańcie się wy również świętymi na wzór Świętego, który Was powołał, gdyż jest napisane: „Świętymi bądźcie, bo Ja jestem święty”.*

Jk 1, 4: *Wytrwałość zaś winna być dziełem doskonałym, abyście byli doskonali i bez zarzutu, w niczym nie wykazując braków.*

STO SŁÓW

Łatwiej nam zrozumieć Boga, który mówi: „bądź”, „bądźcie”, proponuje, daje nam wybór. Kiedy mówi: „będziesz”, Jego słowo brzmi jak rozkaz dyktatora. Ale ton nieznoszący sprzeciwu jest częsty w Jego słowach w Biblii. Dość wspomnieć, że w taki sposób zwrócił się Archanioł Gabriel do Maryi: *Poczniesz i porodzisz*. Dominuje on również w dzisiejszej liturgii słowa.

„Widzę dziś Boga, który chce, żebym marzył” – napisał w jednym ze swoich komentarzy o Łukasz Wiśniewski i jest to najlepsze wyjaśnienie „Bożego rozkazu”. Dostajemy dziś kodeks, wezwanie do świętości: *Miłujcie waszych nieprzyjaciół i módlcie się za tych, którzy was prześladują. Bądźcie doskonali*, a bardziej w zgodzie z oryginałem: *Będziecie doskonali*. To wezwanie, by marzyć. Będziesz! Naprawdę będziesz!

VIII NIEDZIELA ZWYKŁA ROK A

NIE MARTWCIE SIĘ!

Martwić się – to niedoskonałość. To zatracić świadomość, że Ojciec nas strzeże.

Czytanie z Księgi
proroka Izajasza

Mówił Syjon:

«Pan mnie
opuścił, Pan
o mnie zapomniał».
«Czyż może niewiasta
zapomnieć o swym
niemowlęciu, ta, która
kocha syna swego
łona? A nawet gdyby
ona zapomniała, Ja
nie zapomnę o tobie»
– mówi Pan.

Oto słowo Boże.

PUNKT WYJŚCIA

ÓSMA NIEDZIELA ZWYKŁA • rok A • **KOLOR SZAT:** zielony • **KOLEKTA:** Modlimy się, aby pod rządami Boga **dzieje świata toczyły się w pokoju** • **CZYTANIA:** Księga Izajasza 49, 14-15 • Psalm 62, 2-3. 6-9 • Pierwszy list do Koryntian 4, 1-5 • Ewangelia wg św. Mateusza 6, 24-34

PIERWSZE CZYTANIE

Bóg jak mama • Iz 49, 14-15

Usłyszymy fragment „Księgi Pocieszyciela”. Oto odpowiedź Boga na zarzut człowieka: „Opuściłeś mnie”.

KSIĘGA: Izajasza • **AUTOR:** Deutero-Izajasz • **CZAS POWSTANIA:** okres wygnania (586-538 r. przed Chr.) • **KATEGORIA:** poemat • **KTO MÓWI:** Bóg • **ADRESAT:** Izrael

TRZY KSIĘGI • Fragmenty Księgi Izajasza dość często słyszymy podczas niedzielnych mszy świętych. To *najczęściej przywoływana* księga Starego Testamentu, ale musimy pamiętać, że jej 66 rozdziałów to w rzeczywistości zbiór trzech oddzielnych ksiąg. Każda z nich powstała w innym czasie (i w innej sytuacji Izraela) i została napisana przez innego autora. **Tylko pierwsza**, najdłuższa część (rozdziały 1–39) jest autorstwa Izajasza. Dotyczy Izraela przed wygnaniem, bliskiego upadku z powodu niewierności. **Druga** powstała już wówczas, gdy Izrael był na wygnaniu. Jej autor jest zwany Deutero-Izajaszem (rozdziały 40–55). **Trzecia** została napisana po powrocie z wygnania, jej autora umownie nazwano Trito-Izajaszem (rozdziały 56–66).

KSIĘGA POCIESZYCIELA • Krótki fragment, który usłyszymy, pochodzi ze środkowej części, zwanej *Deutero-Izajaszem* albo „Księgą Pocieszyciela” (rozdziały 40–55). To tu znajdziemy między innymi najbardziej znane cztery Pieśni Sługi Jahwe. Księga mogła powstać nawet dwieście lat po pierwszej części napisanej przez samego Izajasza. Autorem jest anonimowy prorok, być może jeden z uczniów Izajasza • O ile proroctwa samego Izajasza mają charakter przestrogi (były kierowane przeciw do Izraela, który jeszcze cieszył się wolnością, ale był niewierny Bogu), o tyle u Deutero-Izajasza znajdujemy już słowa otuchy, pocieszenia i zapowiedzi uwolnienia. Izrael głęboko odczuwał swą klęskę: zburzona Świątynia i cała Jerozolima oraz uprowadzenie były rozumiane jako odrzucenie przez Boga.

PO PROSTU MIŁOŚĆ • Odpowiedzią Boga na to poczucie Izraelitów było przypominanie o Jego wierności (mimo że sam Bóg jej nie doświadczył), zapewnianie, że obietnice pozostają aktualne, a także za-

pewnienie miłości, często wyrażane w obrazach macierzyństwa. Przykład tego ostatniego znajdziemy w dzisiejszym pierwszym czytaniu • Pomiedzy drugą a trzecią pieśnią Sługi Jahwe znajduje się w Księdze Pocieszyciela prorocki utwór, w którym Bóg obiecuje nadejście czasu łaski, powrotu Izraela z wygnania, wolności, zwycięstwa. Treść pierwszego czytania to zaledwie dwa wersety wyjęte z tego utworu. Bóg porównuje swoją miłość do Izraela do *miłości matki do niemowlęcia*.

NAJWAŻNIEJSZE CYTATY

„Ja nie zapomnę o tobie” – mówi Pan

BIBLIJNY INSIDER

• **Pięćset lat cierpliwości.** Izrael na wygnaniu w Babilonii miał okazję do tego, aby zastanowić się nad dramatycznym zwrotem, który nastąpił w jego historii. Do tej pory *obowiązywał niezmienny schemat*, zapisany zresztą w Księdze Sędziów: kiedy naród grzeszył, Pan zsyłał karę w postaci wrogów oraz plag. Wówczas Izraelici wołali do Niego, a On wzbudzał wybawiciela. Życie wracało do normy, oni znów zaczynali grzeszyć, Pan znów zsyłał karę. I tak przez z górą pięćset lat.

• **Przebrana miara.** Kiedyś jednak cierpliwość Boża *musiała się wyczerpać*. Przyszedł taki dzień, kiedy Pan nie mógł już dłużej tolerować grzechów Izraela • Kiedy Babilończycy stanęli pod murami Jerozolimy w 598 i w 586 r. przed Chrystusem, Bóg nie zesał już wybawiciela. Miasto dwukrotnie upadło, za drugim razem zostało dotkliwie ukarane zniszczeniem, a mieszkańcy uprowadzeni. *Pan o nas zapomniał*.

• **Jest jeszcze nadzieja?** Lament jest o tyle przejmujący, że ukazuje beznadziejne położenie Izraelitów. Od Bożej pamięci zależy wszystko: ich historia, tożsamość, przeszłość, terażniejszość i przyszłość. *Kim są bez Boga*, który zawarł z nimi Przymierze? Kim są bez Przymierza, które rozpadło się ze względu na ich niewierność? Czy możliwy jest jeszcze powrót do Jahwe? • Szkoła historyczna, która opisuje dzieje Izraela od Księgi Sędziów do Drugiej Księgi Królewskiej, daje na to pytanie dramatycznie jasną odpowiedź: nie. Nie jest możliwe odnowienie Przymierza, skoro serce tego ludu uległo takiemu zepsuciu. A zatem *Pan o nas zapomniał*.

• **Nieodwołalna miłość.** Zdanie to opisuje zaprzepaszczoną szansę Izraela i jego oczekiwanie w Babilonii. Pokutują, lecz wydaje się, że nic się nie zmienia. Wciąż są niewolnikami w obcej ziemi. Czy to możliwe, aby Bóg nie odpowiedział? • *Bóg odpowiada*, porównując swoją miłość do miłości matki. Niemożliwe, aby ta, która kocha owoc swojego łona, zapomniała o nim. A nawet gdyby zdarzyła się taka rzecz, to miłość Boża jest silniejsza od więzów macierzyńskich • Bóg sięga po najmocniejsze obrazy znane człowiekowi, aby przekonać swoje dzieci o miłości do

nich. Przygotowuje cud, który to potwierdzi: na horyzoncie już widnieje wyjście z Babilonii. Potrzeba jednak jeszcze trochę czasu; czasu pokuty za swoje winy; czasu dojrzewania; czasu, w którym Izraelici uchwycą się miłości swego Boga.

PSALM

Bóg jak twierdza • Ps 62, 2-3. 6-9

Psalm ukojenia to świadectwo wiary, że Bóg pozwala przeżyć najtrudniejsze sytuacje.

PSALM 62 • AUTOR: lewita • **CZAS POWSTANIA:** prawdopodobnie powygnanowy, po 538 r. przed Chr.

SŁOWO OD BOGA • Psalm 62 kwalifikuje się jako homilię synagogałną lub, co może bardziej odpowiednie, *modlitwę ufności i zawierzenia*. Ten typ modlitwy opisuje doświadczenia ludzi poddanych życiowym próbom, chorobie czy prześladowaniu przez nieprzyjaciół. Chroniąc się w świątyni w starożytności znajdowali oni tam bezpieczną przystań oraz otrzymywali Słowo od Boga.

PSALM DAWIDOWY • Komponujący ten psalm przypisał go Dawidowi. Pierwsza Księga Samuela opisuje go prześladowanego przez Saula, zmuszonego do ucieczki i życia w obcej ziemi. Doświadczenia Dawida mogły stać się *źródłem inspiracji dla autora* i motywacją do takiej samej ufności, jaką Dawid złożył w Bogu. Został za nią nagrodzony królestwem i obfitym Bożym błogostawieństwem.

SPOKÓJ TYLKO W BOGU • Kilka wersetów z Psalmu 62 wyjaśni nam, dlaczego to właśnie ten psalm został wybrany do liturgii słowa ósmej niedzieli zwykłej: mowa tu bowiem o *bezpieczeństwie, które daje Bóg*, i to takim, jakiego nic i nikt więcej zapewnić nie potrafi.

NAJWAŻNIEJSZE CYTATY

On moją twierdzą, więc się nie zachwieję

Od Niego pochodzi moja nadzieja

DRUGIE CZYTANIE

O szafarzach i sądzeniu • 1 Kor 4, 1-5

Jeśli nie dostrzegasz w sobie niczego złego, nie jest to jeszcze rozstrzygnięcie sprawy. Nie jesteś własnym sędzią. Ani ty, ani nikt inny, tylko Bóg.

Refren: Jedyne w Bogu spokój znajdzie dusza.

Jedyne w Bogu spokój znajduje ma dusza,
od Niego przychodzi moje zbawienie.
Tylko On jest opoką i zbawieniem moim,*
On moją twierdzą, więc się nie zachwieję.*

Jedyne w Bogu szukaj spokoju, duszo moja,
bo od Niego pochodzi moja nadzieja.
Tylko On jest opoką i zbawieniem moim,*
On moją twierdzą, więc się nie zachwieję.*

W Bogu zbawienie moje i chwala,
Bóg opoką mocy mojej i moją ucieczką.
W każdym czasie Jemu ufaj, narodzie,*
przed Nim wylejcie wasze serca.*

KSIĘGA: Pierwszy List do Koryntian • **NADAWCA:** św. Paweł i Sostenes • **ADRESACI:** Wspólnota chrześcijańska w Koryncie • **CZAS POWSTANIA:** ok. 54 r. • **MIEJSCE POWSTANIA:** Efez

MĄDROŚĆ BOGA I MĄDROŚĆ ŚWIATA • Przypomnijmy, że chrześcijan w Koryncie Paweł naucza o *mądrości Bożej* i *mądrości tego świata*, próbując zaradzić rozłamowi wśród nich. *Postępuje się metaforą budowni*, jej fundamentu i budowniczych. Ludzie mądrzy *mądrością tego świata* – tłumaczył – widzą sprawę tak: jedynym budowniczym, a nawet „fundamentem” Kościoła jest Paweł czy Apollos albo któryś z apostołów, „lider” stronnictwa. Przez takie rozumienie tworzą się „przynależności”: jedni mówią *Ja jestem Pawła*, inni *ja jestem Apollosa*. To rodzi podziały.

KTO BUDOWNICZYM? • Tymczasem Paweł, logiką *mądrości Boga*, wyjaśnia, że on sam, Apollos czy Kefas są budowniczymi, dodając, że fundamentem nie może być nikt inny, jak tylko Jezus Chrystus. Każdy odpowiada za swój etap w budowaniu (albo w uprawie): *ja siałem, Apollos podlewał*, aczkolwiek głównym *budowniczym jest jednak Bóg*: *Ten, który daje wzrost*.

SZAFARZE I SĄDY • Czytanie, które usłyszymy, to początek rozdziału 4 i bezpośrednia kontynuacja czytania z zeszłej niedzieli. Składa się z dwóch części • **Pierwsze** dwa zdania to konkluzja rozważań znanych nam już z poprzednich niedziel: wezwanie do wierności Chrystusowi, która pozwoli przezwyciężyć podziały • **Druga** część to osobiste świadectwo św. Pawła o wewnętrznej wolności: apostoł nie boi się ani sądów-trybunałów ani osądów ludzkich. *Pan jest moim sędzią* – pisze Paweł i wzywa, by *nie sądzić przedwcześnie*.

NAJWAŻNIEJSZE CYTATY

Niech więc uważają nas ludzie za [...] szafarzy tajemnic Bożych! A od szafarzy już tutaj się żąda, aby każdy z nich był wierny

Pan jest moim sędzią

Nie sądzić przedwcześnie, dopóki nie przyjdzie Pan, który rozjaśni to, co w ciemnościach ukryte i ujawni zamiary serc

BIBLIJNY INSIDER

W rozdziałach 1–4 Paweł wzywa Koryntian do przemyślenia swojej postawy wobec apostołów i głoszących Ewangelię w ich mieście: nie powinni zwracać nadmiernej uwagi na błyskotliwość ich słowa i zdolności retoryczne. Najważniejsza jest wierność misji, która została im zlecona przez Pana. Ta ma się odbijać w ich życiu wypełnionym służbą ukierunkowaną na dobro wspólnoty.

*Niech uważają nas ludzie za **śługi** Chrystusa i za **szafarzy tajemnic Bożych*** (1 Kor 4, 2)

Czytanie z Pierwszego Listu Świętego Pawła Apostoła do Koryntian

Bracia:

Niech uważają nas ludzie za śługi Chrystusa i za szafarzy tajemnic Bożych. A od szafarzy już tutaj się żąda, aby każdy z nich był wierny.

Mnie zaś najmniej zależy na tym, czy będę osądzony przez was, czy przez jakiegokolwiek trybunał ludzki. Co więcej, nawet sam siebie nie sądzę. Sumienie nie wyrzuca mi wprawdzie niczego, ale to mnie jeszcze nie usprawiedliwia. Pan jest moim sędzią. Przeto nie sądzić przedwcześnie, dopóki nie przyjdzie Pan, który rozjaśni to, co w ciemnościach ukryte, i ujawni zamysły serc. Wtedy każdy otrzyma od Boga pochwałę.

Oto słowo Boże.

• **Hyperetes (słudzy)** oznacza kogoś, kto pełni rolę służebną i towarzyszy osobie, która przewyższa go rangą. Marek był nazywany *hyperetes*, czyli pomocnikiem Pawła i Barnaby (Dz 13, 5) • A zatem chrześcijanie mają służyć przede wszystkim Chrystusowi, **nie samym sobie**. Są jego przybocznymi, towarzyszą Mu i powinni się strzec, żeby nie zajmować Jego miejsca.

• **Oikonomoi (szafarze/zarządcy)** – chrześcijanin nie służy Chrystusowi jedynie w swoim sercu lub w świecie, lecz także w Kościele. Podkreśla to drugi tytuł. W starożytności *oikonomos* mógł oznaczać różne typy pozycji zarządcy/menadżera, którego celem było nadzorowanie prac w domostwie (*oikos*). Zarządzanie domem tak, aby przynosił zyski i aby panowała w nim harmonia, było celem i zadaniem zarządcy, o czym starożytni pisali nawet traktaty • A zatem celem życia i pracy chrześcijanina oraz każdego apostoła jest **praca dla Bożego domu** i rodziny, którą jest Kościół. Mają się z niej wywiązywać z całą sumiennością: **A od szafarzy już tutaj się żąda, aby każdy z nich był wierny (1 Kor 4, 2)** • Grecy opisywali sumiennych urzędników słowem *pistos* – wierny, którego używa w stosunku do uczniów Chrystusa Paweł (1 Kor 4, 2): mają być wierni swojemu postannictwu i życiu dla Kościoła • Od rdzenia *pist-* oznaczającego wierność pochodzi inne ważne słowo Nowego Testamentu: *pistis*, czyli wiara. Wiara chrześcijanina mierzy się **jego pracą i życiem dla Bożej rodziny**, którą jest Kościół • To na tej podstawie Paweł chce być oceniany i sądzony, a nie na podstawie błyskotliwych występów, które podziwiają jego słuchacze.

ZWRÓĆ UWAGĘ

• **Szafarz** to po prostu zarządca. Ktoś, komu powierza się odpowiedzialność (jak minister, stąd po włosku: *ministro*). Choć dziś to określenie kojarzy się wyłącznie z funkcją w Kościele, dawniej dotyczyło spraw administracyjnych państwa: w dawnej Polsce szafarzem był na przykład urzędnik zajmujący się sprawami finansowymi • W Kościele mówimy o szafarzach sakramentów, czyli osobach, które mogą ich udzielać.

• Gdy Paweł pisze o **szafarzach tajemnic Bożych**, wynika z tego, że każdy chrześcijanin jest ministrem, zarządcą Bożych tajemnic, odpowiedzialnym za świadczenie o tajemnicach Bożych innym.

EWANGELIA

Zaufać do końca • Mt 6, 24-34

Czy to możliwe? Nie martwić się o jedzenie, picie, odzienie i o każdy dzień? Jezus do tego zachęca: „Nie martwcie się”.

EWANGELISTA: św. Mateusz • **CZAS POWSTANIA:** 70-80 r. • **KATEGORIA:** mowa
 • **CZAS AKCJI:** ok. 30 r. • **MIEJSCE NAUCZANIA:** Góra Błogosławieństw • **KTO
 MÓWI:** Jezus • **SŁUCHACZE:** uczniowie, tłum

KAZANIE NA GÓRZE BŁOGOSŁAWIEŃSTW • Przed nami piąty fragment konstytucji królestwa niebieskiego i dokończenie mowy z zeszłego tygodnia, opartej na konstrukcji: „Słyszeliście, że powiedziano... A ja wam powiadam”.

JUŻ BEZ „ZBYTNIÓ” • Usłyszmy słynne słowa *nie martwcie się* – o życie, o ciało, jednym słowem o jutro • Warto zauważyć, że od niedawna w liturgii korzystamy z najnowszego tłumaczenia Biblii Tysiąclecia. Jeszcze kilka lat temu słyszeliśmy powtarzające się słowa: *Nie troszczcie się zbytnio*. Nowy lekcjonarz podaje już zgodną z oryginałem wersję, która przekazuje właściwe znaczenie tekstu, bez słowa „zbytnio”: *nie martwcie się*.

NAJWAŻNIEJSZE CYTATY

Kto z was, martwiąc się, może choćby jedną chwilę dołożyć do wieku swego życia

Przecież Ojciec wasz niebieski wie, że tego wszystkiego potrzebujecie

Starajcie się naprzód o królestwo Boga i o Jego sprawiedliwość, a to wszystko będzie wam dodane

TRANSLATOR

- **Starajcie się naprzód o królestwo [Boga] i o Jego Sprawiedliwość, a to wszystko będzie wam dodane (Mt 6, 33)** • „**Szukajcie** zaś najpierw królestwa Boga i sprawiedliwości jego, a to wszystko dołożone wam będzie”.
- **Dosyć ma dzień każdy swojej biedy (Mt 6, 34)** • Dosłownie: Wystarczające dniowi zło jego.

BIBLIJNY INSIDER

• **Wolność serca** • Wolność od rzeczy materialnych i trosk z nimi związanych znajduje się w ważnej części Ewangelii Mateusza, w Kazaniu na górze. Jest to sugestia, że serce wolne od przywiązania do bogactw to *warunek, aby wejść do królestwa niebieskiego*. Jezus potwierdza to w Ewangelii: bogatym trudno jest wejść do królestwa (Mt 19, 23) • Nie znaczy to, że bogacenie się i pieniądze są złe, lecz że człowiek może przedłożyć służbę im nad służenie Bogu.

• **Bóg i Mamona** • Logiką tą posługuje się Jezus, stwierdzając, że *nie da się służyć Bogu i mamonie* • Mamonę niektórzy kojarzyli z syryjskim

Słowa Ewangelii według Świętego Mateusza

*Jezus powiedział do swoich uczniów:
 «Nikt nie może dwóm panom służyć. Bo albo jednego będzie nienawidził, a drugiego – miłował; albo z jednym będzie trzymał, a drugim wzgardzi. Nie możecie służyć Bogu i Mamonie!
 Dlatego powiadam wam: Nie martwcie się o swoje życie, o to, co macie jeść i pić, ani o swoje ciało, czym się macie przyodziać. Czyż życie nie znaczy więcej niż pokarm, a ciało więcej niż odzienie? Przypatrzcie się ptakom podniebnym: nie sieją ani żną i nie zbierają do spichlerzy, a Ojciec wasz niebieski je żywi. Czyż wy nie jesteście ważniejsi niż one?
 Kto z was, martwiąc się, może choćby jedną chwilę dołożyć do wieku swego życia? A o odzienie czemu się martwicie? Przypatrzcie się lilii polnym, jak rosną: nie pracują ani przędą. A powiadam wam: nawet Salomon w całym swym*

przepychu nie był tak ubrany jak jedna z nich. Jeśli więc ziele polne, które dziś jest, a jutro do pieca będzie wrzucone, Bóg tak przyodziewa, to czyż nie tym bardziej was, ludzie małej wiary? Nie martwcie się zatem i nie mówcie: co będziemy jedli? co będziemy pili? czym będziemy się przyodziewali? Bo o to wszystko poganie zabiegają. Przecież Ojciec wasz niebieski wie, że tego wszystkiego potrzebujecie. Starajcie się naprzód o królestwo Boga i o Jego sprawiedliwość, a to wszystko będzie wam dodane. Nie martwcie się więc o jutro, bo jutrzejszy dzień sam o siebie martwić się będzie. Dosyć ma dzień każdy swojej biedy».

Oto słowo Pańskie.

bóstwem dostatku, tymczasem słowo to pochodzi z aramejskiego i oznacza po prostu bogactwo, własność. W misznaickim hebrajskim to synonim pieniędzy, dlatego w komentarzu do Pwt 6, 5 jest napisane: „Będziesz kochał Boga ze wszystkich sił, to jest całym swoim bogactwem (mamoną)” W Łk 16, 11 Jezus wzywa swoich uczniów, aby nie zdobywali sobie przyjaciół „mamoną niesprawiedliwości” • Pieniądze często noszą znamiona krzywdy i wyzysku, mogą być narzędziem zła, ale same w sobie złe nie są. Można ich używać dla królestwa, uważając, aby nie stać się ich niewolnikami.

• **Boża Opatrzność** • W dalszym toku wypowiedzi Jezusa widać, że „mamoną” jest przez Niego rozumiana nie tylko jako pieniądze, ale również generalnie jako dobra materialne, którym człowiek może oddać swoje serce i umysł: życie fizyczne, jedzenie, ubranie, ciało • Troska o nie może obrócić się w niewolniczą służbę mamonie. Jezus jest realistą i nie twierdzi, że jego uczniowie mają żyć tylko z Bożej Opatrzności, nie troszcząc się w ogóle o materialny wymiar życia. Taka nauka byłaby czystą utopią. Panu chodzi raczej o to, aby troska o rzeczy materialne **nie stała się obsesją** i źródłem niepokoju człowieka • Użyty tutaj czasownik *merimnao* może oznaczać troskę w dobrym sensie (1 Kor 7, 32), a także opisywać zaniepokojenie, skrupulatne rozmyślanie nad czymś, strach przed możliwym nieszczęściem, co zaś za tym idzie – zbyteńne zamartwianie się. Antidotum na taką postawę jest zaufanie Bożej Opatrzności. Jeśli Bóg troszczy się o najmniejsze ze swoich stworzeń, kwiaty i ptaki, o ileż bardziej zatroszczy się o koronę stworzenia, czyli człowieka?

• **Królestwo Boże** • Jeszcze innym lekarstwem na niewolnicze przywiązanie do dóbr tego świata jest postawienie na pierwszym miejscu spraw królestwa Bożego. Królestwo to w Nowym Testamencie oznacza Boże panowanie w ludzkim sercu, w historii świata i w Kościele • Szukając Boga i służąc mu dobrami materialnymi, uczniowie nie tylko odwiązują od nich swoje serca – pozwalają także Bogu zatroszczyć się o siebie. Jak uczył Mistrz Eckhart: dobro nieskończone troszczy się o to, o co przestał się troszczyć poświęcający mu się człowiek.

LINKI

• **...O ŻYCIE** • **Nie martwcie się o swoje życie (Mt 6, 25)**

Prz 3, 25–26: *Nie bój się nagłego zagrożenia ni kłęski, jaką szykują występni. Bo Pan będzie u twego boku, uchroni twą nogę od sidła.*

Iz 49, 15 (PIERWSZE CZYTANIE): *Czyż może niewiasta zapomnieć o swym niemowlęciu, ta, która kocha syna swego łona? A nawet, gdyby ona zapomniała, Ja nie zapomnę o tobie.*

• **...O JEDZENIE, UBRANIE** • **Nie martwcie się [...] o to, co macie jeść i pić,**

ani o swoje ciało, czym się macie przyodziać (Mt 6, 25)

Ps 127, 2: *Daremne to dla was wstawać przed świtem, wysiadywać do późna – dla was, którzy jecie chleb zapracowany ciężko; tyleż On daje i we śnie tym, których miłuje.*

• **...O JUTRO** • *Nie martwcie się więc o jutro, bo jutrzejszy dzień sam o siebie troszczyć się będzie. Dosyć ma dzień swojej biedy (Mt 6, 34)*

Łk 10, 41: *Marto, Marto, martwisz się i niepokoisz o wiele, a potrzeba mało albo tylko jednego.*

Jk 4, 13–14: *Teraz wy, którzy mówicie: „Dziś albo jutro udamy się do tego oto miasta i spędzimy tam rok, będziemy uprawiać handel i osiągniemy zyski”, wy, którzy nie wiecie nawet, co jutro będzie.*

STO SŁÓW

Tematem dziś jest martwienie się. Poganie, ci, którzy wcześniej byli przykładem miłości niedoskonałej, tym razem są przykładem innej niedoskonałości: martwią się. Ale dlaczego martwimy się my, wierzący, świadomi przecież obecności Ojca, który doskonale wie, czego nam potrzeba?

Żyjemy tak, jakby Go nie było, powtarzając: Pan mnie opuścił, Pan o mnie zapomniał. W efekcie martwimy się o życie, o jutro. A martwiąc się, nic przecież nie zdziałamy. Ani chwili nie dodamy do naszego życia.

Bo Jezus mówi: Nie martw się w ogóle. Nie jesteś sierotą, lecz dzieckiem strzeżonym przez Ojca, niemowlęciem w ramionach Boga. On nie zapomina o Tobie.

I NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU
ROK A

DZIEJE GRZECHU

Wchodzimy w skórę Ewy i ulegamy. Jezus wchodzi
w naszą skórę i wygrywa.

PUNKT WYJŚCIA

PIERWSZA NIEDZIELA WIELKIEGO POSTU • rok A • Tradycyjnie nosi ona nazwę *Invocabit*. Antyfona na wejście przywołuje słowa Psalmu 91: *Invocabit me, et ego exaudiam eum* (Będzie mnie wzywał, a ja go wysłucham) • **KOLOR SZAT: fioletowy** • **KOLEKTA:** Modlimy się, abyśmy przez ćwiczenia wielkopostne **postępowali w rozumieniu tajemnicy Chrystusa** • **CZYTANIA:** • Księga Rodzaju 2, 7-9; 3, 1-7 • Psalm 51, 3-6. 12-14. 17 • List św. Pawła do Rzymian 5, 12-19 • Ewangelia wg św. Mateusza 4, 1-11

Czytanie z Księgi Rodzaju

Pan Bóg ulepił człowieka z prochu ziemi i tchnął w jego nozdrza tchnienie życia, wskutek czego stał się człowiek istotą żywą. A zasadziwszy ogród w Edenie na wschodzie, Pan Bóg umieścił tam człowieka, którego ulepił. Na rozkaz Pana Boga wyrosły z gleby wszelkie drzewa miłe z wyglądu i smaczny owoc rodzące oraz drzewo życia w środku tego ogrodu i drzewo poznania dobra i zła. A wąż był bardziej przebiegły niż wszystkie zwierzęta lądowe, które Pan Bóg stworzył. On to rzekł do niewiasty: «Czy rzeczywiście Bóg powiedział: Nie jedzcie owoców ze wszystkich drzew tego ogrodu?» Niewiasta odpowiedziała wężowi: «Owoce z drzew tego ogrodu jeść możemy, tylko o owocach z drzewa, które jest w środku ogrodu, Bóg powiedział: Nie wolno wam jeść z niego, a nawet go dotykać, abyście nie pomarli».

PIERWSZE CZYTANIE

Pramanipulacja • Rdz 2, 7-9; 3, 1-7

Tak zaczęły się dzieje grzechu. Kuszenie Ewy to manipulacja w czystej postaci. Tych metod szatan używa do dziś.

KSIĘGA RODZAJU • **AUTOR:** Jahwista/kapłan • **CZAS POWSTANIA:** wygnanie w Babilonii (587-538 r. przed Chr.) i czas po powrocie, VI-V w. przed Chr. • **KATEGORIA:** wydarzenie • **BOHATEROWIE:** Bóg, Adam, Ewa

PRAPOCZĄTKI • Księga Rodzaju to pierwsza z ksiąg biblijnych. Rozpoczyna się od znanych nam wszystkich słów: *Na początku Bóg stworzył niebo i ziemię*, opisujących stworzenie świata. Powstała podczas wygnania w Babilonii. Dzieło **odpowiada na pytanie o tożsamość Izraela** i chroni go przed rozpląnięciem się w morzu obcej kultury. Księgę zredagowała szkoła kapłańska, łącząc w całość istniejące już przeróżne księgi i starożytne tradycje • Dzieli się na dwie części • **Pierwsza** z nich to historia początków (protohistoria), obejmująca stworzenie świata i dzieje pierwszych ludzi aż do przymierza z Noem (patrz: Rdz 1–11) • **W drugiej** części (patrz: Rdz 12–50) zapisano koleje losów Abrahama, Izaaka i Jakuba (historia „Bożej rodziny”). Część tę kończy opis śmierci Józefa, syna Jakuba, w Egipcie.

DRUGI OPIS STWORZENIA • Księgę rozpoczyna poemat o stworzeniu świata. Po nim – w 2 rozdziale – następuje tzw. drugi opis stworzenia człowieka. O ile w pierwszym Bóg stwarza człowieka niejako mentalnie, jako mężczyznę i kobietę, o tyle ów drugi opis wskazuje na kolejność: mówi o stworzeniu najpierw człowieka-mężczyzny z *prochu ziemi*, potem o zasadzeniu dla niego ogrodu w Edenie, wraz z *drzewem życia i drzewem poznania dobra i zła*. Dopiero w tym momencie Bóg stwarza kobietę • Potem księga opowiada **o dramatycznej próbie, grzechu** i upadku pierwszych ludzi.

STWORZENIE I KUSZENIE • Czytanie, które usłyszymy, składa się z dwóch fragmentów. Pierwszy akapit pochodzi z 2 rozdziału, z tzw.

Wtedy rzekł wąż do niewiasty: «Na pewno nie umrzecie! Ale wie Bóg, że gdy spożyjecie owoc z tego drzewa, otworzą się wam oczy i tak jak Bóg będziecie znali dobro i zło».

Wtedy niewiasta spostrzegła, że drzewo to ma owoce dobre do jedzenia, że jest ono rozkoszą dla oczu i że owoce tego drzewa nadają się do zdobycia wiedzy. Zerwała zatem z niego owoc, skosztowała i dała swemu mężowi, który był z nią, a on zjadł. A wtedy otworzyły się im obojgu oczy i poznali, że są nadszy; splekli więc gałązki figowe i zrobili sobie przepaski.

Oto słowo Boże.

drugiego opisu stworzenia. Ów drugi opis mówi najpierw o samym stworzeniu człowieka z *prochu ziemi*, a potem o zasadzeniu dla niego ogrodu w Edenie. Tam pojawiły się też dwa drzewa: *drzewo życia w środku tego ogrodu* i *drzewo poznania dobra i zła* • Pozostałe akapity to początek 3 rozdziału, opisującego dramat upadku pierwszych ludzi, historię grzechu. Punktem centralnym jest rozmowa węża z Ewą, czyli **kuszenie**.

BIBLIJNY INSIDER

Strategia kuszenia

- **Po pierwsze**, szatanowi chodzi o nawiązanie pierwszego kontaktu z człowiekiem. Wybiera do tego Ewę nie dlatego, że stanowi ona słabsze ogniwo w tej historii, ale dlatego, że jest ogniwem spajającym świat Boga, Adama i stworzenia. Została wzięta z ciała Adama i podarowana mu jako *ezer*, „opoka”, na której może się oprzeć, znak Bożej troski i miłości. Zniszczenie relacji z nią dotknie także boleśnie relację Adama z Bogiem i z całym stworzeniem • Kiedy zły rozpoczyna swój dialog z Ewą, zadaje jej pytanie, które jest tak absurdalne, że trzeba na nie odpowiedzieć: Bóg nie zabronił spożywania owoców ze wszystkich drzew ogrodu, to niedorzeczność. To wystarczy, **dialog został nawiązany**.

- **Po drugie**, Szatan posługuje się półprawdami. Nie zachęca do grzechu, ale uwodzi. *Na pewno nie umrzecie* – stwierdza. Rzeczywiście, pierwsi rodzice nie umrą od razu po grzechu, Adam będzie żył 930 lat (Rdz 5, 5) • Szatan nie wspomina jednak stokroć niebezpieczniejszej śmierci duchowej, która im grozi. Zostaną odłączeni od Boga i wygnani z raj. W ten sposób według 1 Sm 15, 35–16, 1 Saul umiera, kiedy opuszcza go Pan, przed fizyczną śmiercią. Szatan stwierdza także: *Otworzą się wam oczy, będziecie znali dobro i zło* – to także półprawda. Rzeczywiście otworzą się im oczy, żeby ujrzeć, **ile stracili**. Poznają tylko zło i swoją nagość.

- **Po trzecie**, jego subtelna strategia zmierza rzeczywiście do **zmiany** wizerunku Boga. Ewa wpada w tę pułapkę mimo woli, kiedy broniąc Stwórcy, zaczyna podkreślać jego zakazy. Bóg zabronił jeść owoców, a także dotykać drzewa poznania dobra i zła. To drzewo wędruje i staje nagle w centrum uwagi Ewy. Nigdzie nie stwierdzono, że znajdowało się ono w centrum ogrodu. Dalej: Bóg nie zabronił go dotykać. Miejsce Boga Ojca, Stwórcy i hojnego dawcy życia zajmuje Bóg tyraniczny, który ogranicza człowieka swoimi zakazami. Stąd już tylko krok, aby **przekroczyć jego zakaz**.

ZWRÓĆ UWAGĘ

- **JAK MANIPULUJE WĄŻ**, czyli stara sztuczka: „kłamstwo w pytaniu”: *Czy rzeczywiście Bóg powiedział: Nie jedzcie owoców z wszystkich drzew tego ogrodu?* (Rdz 3, 1) • **CO RZECZYWIŚCIE POWIEDZIAŁ BÓG?** •

Z wszelkiego drzewa tego ogrodu możesz spożywać do woli, ale **z drzewa poznania dobra i zła** nie wolno ci jeść, bo gdy z niego spożyjesz, niechybnie umrzesz (Rdz 2, 16)

• **CO ZAPAMIĘTAŁA EWA**, czyli **diabeł tkwi w szczegółach**: Niewiasta odpowiedziała wężowi: «Owoce z drzew tego ogrodu jeść możemy, tylko o owocach z drzewa, **które jest w środku ogrodu**, Bóg powiedział: Nie wolno wam jeść z niego, **a nawet go dotykać**, abyście nie pomarli» (Rdz 3, 2–3) • **JAK BYŁO NAPRAWDĘ?** • Na rozkaz Pana Boga wyrosły z gleby wszelkie drzewa miłe z wyglądu i smaczny owoc rodzące oraz **drzewo życia w środku tego ogrodu** i drzewo poznania dobra i zła (Rdz 2, 9) • **Z drzewa poznania dobra i zła** nie wolno ci jeść, bo gdy z niego spożyjesz, niechybnie umrzesz (Rdz 2, 16)

• **ZMIANA WIZERUNKU**, czyli **od Boga miłości do bożka zazdrości** • Na pewno nie umrzecie! Ale wie Bóg, że gdy spożyjecie owoc z tego drzewa, otworzą się wam oczy i tak jak Bóg będziecie znali dobro i zło (Rdz 3, 4–6)

• **ZAZDROŚĆ CZY TROSKA?** Z drzewa poznania dobra i zła nie wolno ci jeść, bo gdy z niego spożyjesz, niechybnie umrzesz (Rdz 2, 16)

CZY WIESZ, ŻE...

• **Wąż**. To symboliczne wyobrażenie złego. W starożytności wąż był symbolem mądrości i siły oraz magii. Jego obraz zdobił koronę faraonów, w Grecji czczono go jako bóstwo, wyobrażenie Asklepiosa i przypisywano mu moc uzdrawiania oraz wieczne życie. W micie o Gilgameszu wąż pozbawił głównego bohatera owocu życia, sam zyskując nieśmiertelność. Czcili go jako bóstwo sąsiedzi Izraela, jego urokowi ulegał także naród wybrany.

Wąż w Księdze Rodzaju jest ucieleśnieniem zła, które niesie ze sobą oddawanie czci pogańskim bożkom. Uosabia demoniczną siłę, która od początków świata ukrywa się za pogańskimi kultami, prowadząc do śmierci Izraela i całą ludzkość. W Księdze Rodzaju zapowiada się jego klęskę, która przyjdzie przez Niewiastę i jej potomstwo (Rdz 3,15). Smok i wąż to ta sama postać, szatan, który w Apokalipsie zostaje najpierw wzięty na łańcuch przez Michała, a potem zgładzony (Ap 20, 2). Tak kończy się jego tragiczna historia.

• **Rajskie drzewo**. W Biblii drzewo to jeden z najważniejszych symboli życia. W Księdze Rodzaju w ogrodzie Eden pojawiają się dwa szczególne drzewa, które zdecydują o historii ludzkości. Pierwsze to drzewo życia, które może oznaczać życiodajną obecność samego Boga. Drugie to drzewo poznania dobra i zła, którego owoce okażą się dla człowieka zabójcze. Symbolizuje ono Torę, Prawo, które w tym świecie ustanowił Bóg, a które łamią Adam i Ewa, stawiając się w pozycji Stwórcy. Zbliżenie się do drzewa poznania dobra i zła oraz manipulowanie Bożymi prawami kończy się dla nas wygnaniem z raju i oddaleniem od drzewa życia.

Refren: Zmituj się, Panie, bo jesteśmy grzeszni.

*Zmituj się nade mną,
Boże, w łaskawości
swojej,*
w ogromie swej
litości zgładź
moją nieprawość.
Obmyj mnie zupełnie
z mojej winy*
i oczyść mnie
z grzechu mojego.*

*Uznaję bowiem
nieprawość moją,*
a grzech mój jest
zawsze przede mną.
Przeciwko Tobie
samemu zgrzeszyłem**

*i uczyniłem, co złe
jest przed Tobą.*

*Stwórz, Boże, we mnie
serce czyste*
i odnów we mnie
moc ducha.
Nie odrzucaj mnie od
swego oblicza*
i nie odbieraj
mi świętego
ducha swego.*

*Przywróć mi radość
Twojego zbawienia*
i wzmocnij mnie
duchem ofiarnym.
Panie, otwórz wargi
moje,*
a usta moje będą
głosić Twoją chwałę.*

• **Drzewo Krzyża.** Całą historię biblijną można dalej czytać jako wielki powrót człowieka do ogrodu Eden i do drzewa życia. W Starym Testamencie wiecznie zielone drzewo jest symbolem człowieka, który zapuścił swoje korzenie głęboko w Bogu (Jr 17, 8), nad wodami, które symbolizują Jego Słowo (Ps 1, 3). W Świątyni Jerozolimskiej znajdował się świecznik, menora, która była stylizowana na drzewo życia. Rzuciła on światło na dwanaście chlebów pokładnych, które symbolizowały Izraela (Wj 25, 31–40; Kpł 24, 1–9). Dla kapłana Świątynia Jerozolimska, której sercem jest Boża obecność, to w pewnym stopniu powrót do rzeczywistości rajskiego ogrodu. Z kolei w apokryficznym tekście żydowskim *Życie Adama i Ewy* mówi się o istnieniu w raju jeszcze jednego drzewa, drzewa miłosierdzia, którego olej przywraca życie umiarkującym. Tym drzewem dla nas, chrześcijan, jest Krzyż Chrystusa. Dzięki niemu wracamy do rajskiego ogrodu Eden czy też wchodzimy do Nowej Jerozolimy. Święty Jan opisuje ją w Apokalipsie, a w jej centrum wiecznie owocujące drzewo życia, do którego wreszcie mamy dostęp. Po tyśiącach lat wygnania historia zatacza wielkie koło, a ludzkość wraca do swojego domu w cieniu drzewa życia.

O wężu i drzewie warto przeczytać więcej w artykule *Wąż. Upadły anioł w rajskim ogrodzie* na portalu stacja7.pl. Szerzej piszą o tym o. Adam Szustak i ks. Marcin Kowalski w *Strasznej księżce*.

PSALM

Grzech Dawida • Ps 51, 3.4. 12-15

Psalm miał wyspiewać sam Dawid po swoim wielkim grzechu. Brzmi tu pokuta, żal i wielka wiara, że Bóg wybacza każdy grzech.

PSALM 51 • AUTOR: lewita • **CZAS POWSTANIA:** po powrocie z niewoli babilońskiej, po 538 r. przed Chr.

GRZECH DAWIDA • Historia króla Dawida – największego z królów Izraela – to nie tylko historia „od pasterza do króla”, pokazująca, że to, co małe w oczach ludzi, jest wielkie w oczach Boga. To nie tylko historia triumfu człowieka Bożego, który realizując wolę Boga, doprowadza do świetności królestwo Izraela. To także dzieje grzechu, którego dopuścić się Dawid, a raczej prawdziwej lawiny grzechów: lenistwa, cudzołóstwa z Batszebą, próby ukrycia go, manipulacji, w końcu – morderstwa Uriasza Chetyty. Grzech Dawida opisany jest w 2 Sm 11. W końcu przybywa do niego Natan – dzięki jego upomnieniu Dawid zdał sobie sprawę z ogromu grzechu, który popełnił • Psalm 51 zwany *Miserere wyśpiewał Dawid* – według tradycji – właśnie w tej dramatycznej sytuacji, gdy uznał swój grzech i prosi Boga o przebaczenie.

O PSALMIE 51 • Choć psalm inspiruje się modlitwą i szczerym nawróceniem Dawida, jego pochodzenie jest późniejsze. Powstał zapewne w czasach powygnaniowych i służył jako modlitwa wspólnoty gromadzącej się w świątyni podczas dni pokutnych • To psalm pokutny, jeden z najbardziej znanych psalmów. Należy do gatunku modlitwy błagalnej *tefillah*. To wołanie do Boga o interwencję w sytuacjach choroby, prześladowania czy grzechu • Modlitwy błagalne były częścią rytuału *wielkich dni postu i pokuty*, obchodzonych przez całą wspólnotę Izraela. Wyznawano wtedy grzechy i błagano o pomoc, gdy ludowi zagrażały nieszczęścia: wojna, przegrana bitwa, głód, susza, epidemia.

PSALM POKUTNY • W trzech strofach psalmu 51, które usłyszemy w liturgii, pojawiają się motywy przebaczenia grzechów i nowego serca, które wiążą psalm z pierwszym czytaniem • Psalmista uznaje przebaczenie grzechów za niezastużony i niemożliwy do osiągnięcia ludzkimi siłami dar Bożej łaski i miłosierdzia, które działa jak kąpiel zmywająca winy • Następnie *prosi o nowe serce i nowego ducha*.

NAJWAŻNIEJSZE CYTATY

Uznaję nieprawość moją

Obmyj mnie zupełnie z mojej winy i oczyść z grzechu mojego

Przywróć mi radość z Twojego zbawienia

Stwórz, o Boże, we mnie serce czyste i odnow we mnie moc ducha

ZWRÓĆ UWAGĘ

• **Miserere** • Psalm 51 stał się źródłem inspiracji dla teologów (św. Augustyn, *Wyznania*, cz. II, rozdz. 7; Grzegorz Wielki, PL 79, 528 n.; Luter), muzyków (Bach, Lulli, Donizetti, Palestrina, Gabrieli, Allegri, Van Guren, Górecki), literatów (Max Scheler) i malarzy (Rouault). Najbardziej znanym *Miserere* jest utwór kompozytora z XVII w. ze szkoły rzymskiej, Gregoria Allegriego, którego partyturę czternastoletni Mozart odtworzył wiernie po zaledwie jednym przesłuchaniu.

LINKI

• **Stwórz, o Boże, we mnie serce czyste i odnow we mnie moc ducha (Ps 51, 12)**

Ez 11, 19: *Dam im jedno serce i nowego ducha dam do ich wnętrza.*

Ez 36, 26: *Dam wam serce nowe i ducha nowego tchnę do waszego wnętrza, zabiorę wam serce kamienne, a dam wam serce z ciała.*

Jr 31, 31–34: *Zawrę z domem Izraela nowe przymierze. [...] Umieszczę swe prawo w głębi ich jestestwa i wypiszę na ich sercach.*

DRUGIE CZYTANIE

Pokonany grzech • Rz 5, 12. 17-19

Czytanie z Listu Świętego Pawła Apostoła do Rzymian

Historię grzechu z ogrodu Eden poznaną w pierwszym czytaniu przedstawia tym razem św. Paweł. To historia z dobrym zakończeniem.

KSIĘGA: List do Rzymian • **NADAWCA:** św. Paweł • **ADRESACI:** wspólnota chrześcijańska w Rzymie • **CZAS POWSTANIA:** 57-58 r. • **MIEJSCE POWSTANIA:** Korynt

*Bracia:
Przez jednego
człowieka grzech
wszedł do świata,
a przez grzech śmierć,
i w ten sposób
śmierć przeszła na
wszystkich ludzi,
ponieważ wszyscy
zgrzeszyli. Bo i przed
Prawem grzech
był na świecie,
grzechu się jednak
nie poczytuje, gdy
nie ma Prawa.
A przecież śmierć
rozpanoszyła się od
Adama do Mojżesza
nawet nad tymi,
którzy nie zgrzeszyli
przestępstwem na
wzór Adama. On to
jest typem Tego, który
miał przyjść.
Ale nie tak samo
ma się rzecz
z przestępstwem, jak
z darem łaski. Jeżeli
bowiem przestępstwo
jednego sprowadziło
na wszystkich śmierć,
to o ileż obficiej
spłynęła na nich
wszystkich łaska
i dar Boży, łaskawie
udzielony przez
jednego Człowieka,
Jezusa Chrystusa.
I nie tak samo ma się
rzecz z tym darem, jak
ze skutkiem grzechu
spowodowanym przez
jednego grzeszącego.
Gdy bowiem jeden*

SUMMARIUM PASTORALNE • List do Rzymian powstał dwa lata przed tym, jak Paweł po raz pierwszy zobaczył Wieczne Miasto. Napisany został z powodów pragmatycznych: jego celem było zapewnienie sobie wsparcia ze strony wspólnoty w planowanej przez Pawła podróży misyjnej do Hiszpanii (patrz: Rz 15, 23–24). Jednak zakres treści poruszonych w liście jest szerszy: Paweł głosi Rzymianom Ewangelię. Pisze *do wspólnoty znajdującej się w stolicy* imperium, w sercu antycznego świata. Rzym ma być kołem zamachowym dla głoszonej przez Pawła Ewangelii o usprawiedliwieniu z wiary w Chrystusa i o tym, że Chrystus jest drogą zbawienia i dla Żydów, i dla pogan. List zyskuje zatem charakter summarium pastoralnego, w którym Paweł zbiera doświadczenie całego życia swej pracy i głoszenia Ewangelii.

SKUTKI USPRAWIEDLIWIENIA • Paweł przywołuje w liście pojęcie usprawiedliwienia, bo to właśnie usprawiedliwienie z wiary jest treścią listu. Najpierw pisze o powodach osamotnienia, grzechu człowieka i o wybawieniu z niego przez Chrystusa. W końcowej części podejmuje temat ostatecznego zbawienia Izraela, wreszcie następują praktyczne upomnienia • Po wytłumaczeniu we wcześniejszych rozdziałach, że wszyscy na równi (i poganie, i żydzi) *potrzebują usprawiedliwienia* poprzez wiarę w Jezusa Chrystusa, w 5 rozdziale Paweł opisuje jego skutki.

JEDEN DLA WSZYSTKICH • Fragment, który czytamy, to zakończenie pierwszej części, syntetycznie mówiącej o przyczynach grzechu i śmierci. Opisane zostały *dzieje grzechu w ujęciu teologicznym*. To słowa istotne dla zrozumienia grzechu pierwotnego: przez pierwszego człowieka grzech stał się udziałem wszystkich. Analogicznie *przez Jednego – na wszystkich* przychodzi jednak również zwycięstwo nad grzechem, obfitość łaski, usprawiedliwienie. Nowym Jednym jest Jezus Chrystus.

NAJWAŻNIEJSZE CYTATY

Ludzie [...] otrzymują obfitość łaski i daru sprawiedliwości, królować będą w życiu

Wszyscy staną się sprawiedliwymi

TRANSLATOR

• **Dlatego też, jak przez jednego człowieka grzech wszedł do świata, a przez grzech śmierć, i w ten sposób śmierć przeszła na wszystkich ludzi, ponieważ wszyscy zgrzeszyli (Rz 5, 12)** • Wieloznaczną grecką konstrukcją **ep'ho (ponieważ)** można przetłumaczyć jako „wskutek czego”, co wskazuje na konsekwencje i wpływ grzechu Adama na całą ludzkość: grzech Adama uruchamia śmierć, ta dotyka ludzi, którzy także zaczynają grzeszyć, i w ten sposób zamyka się spirala grzechu i śmierci • Innymi słowy: „Dlatego też, jak przez jednego człowieka grzech wszedł do świata, a przez grzech śmierć, i w ten sposób śmierć przeszła na wszystkich ludzi, wskutek czego wszyscy zgrzeszyli” • W tym tłumaczeniu ludzie zgrzeszyli nie przez solidarność z Adamem, który jest ojcem nas wszystkim, ani nie „w nim” na początku czasów. Dzieci Adama grzeszyły same pod wpływem straszliwej fali grzechu i śmierci, która przeszła przez ludzki świat.

BIBLIJNY INSIDER

• **Nowy Adam** • W 5 rozdziale Listu do Rzymian czytamy historię grzechu z ogrodu Eden z perspektywy św. Pawła. Adam to ten, który na ludzki świat sprowadził grzech i śmierć. Tak twierdzą także pisma judaizmu bliskie czasom apostoła • Równocześnie według Pawła jest on typem i **zapowiedzią innego Adama**, który miał przyjść, Chrystusa. W Nim widać niezwykle zwycięstwo Bożej łaski nad ludzkim grzechem i śmiercią, łaski, dla której historia pierwszego Adama stanowi jedynie blade tło.

• **Przemiana** • Przesłstwo jednego w istocie sprowadziło na cały świat obfitość łaski i dar usprawiedliwienia, które będą królować w życiu wszystkich wierzących przez Chrystusa. W odpowiedzi na wyrok potępiający, który został wypowiedziany nad wszystkimi potomkami Adama, w Chrystusie do wszystkich przyszło dające życie usprawiedliwienie. Rzesza grzeszników została przemieniona **w rzeszę sprawiedliwych**.

• **Felix cupla** • Pawłowe spojrzenie na dramat ogrodu Eden zmienia diametralnie historia Chrystusa. Im potężniej rozlewa się grzech, tym hojniej Bóg udziela swojej łaski; na królowanie śmierci odpowiada stokroć potężniejszym królowaniem życia. Nic dziwnego, że Ambroży w swoim hymnie pochwalnym zamieści okrzyk: **O felix culpa!** („O szczęśliwa wino!”). Paradoksalnie możemy być wdzięczni grzesznemu Adamowi. Bez niego nie poznalibyśmy zwyciężającej wszystko Bożej miłości i łaski.

ZWRÓĆ UWAGĘ

Oto werset, który według Soboru Trydenckiego zawiera naukę o grzechu pierwotnym: Przez jednego człowieka grzech wszedł na świat, a przez grzech śmierć, i w ten sposób śmierć przeszła na wszystkich ludzi, ponieważ wszyscy zgrzeszyli (Rz 5,12)

tylko grzech przynosi wyrok potępiający, to łaska przynosi usprawiedliwienie ze wszystkich grzechów. Jeżeli bowiem przez przestępstwo jednego śmierć zakrólowała z powodu jego jednego, to o ileż bardziej ci, którzy otrzymują obfitość łaski i daru sprawiedliwości, królować będą w życiu z powodu Jednego – Jezusa Chrystusa. A zatem, jak przestępstwo jednego sprowadziło na wszystkich ludzi wyrok potępiający, tak czyn sprawiedliwy Jednego sprowadza na wszystkich ludzi usprawiedliwienie dające życie. Albowiem jak przez nieposłuszeństwo jednego człowieka wszyscy stali się grzesznikami, tak przez posłuszeństwo Jednego wszyscy staną się sprawiedliwymi.

Oto słowo Boże.

EWANGELIA

Kuszenie Jezusa • Mt 4, 1-11

Słowa Ewangelii według Świętego Mateusza

Duch wyprowadził Jezusa na pustynię, aby był kuszony przez diabła. A gdy pościł już czterdzieści dni i czterdzieści nocy, poczuł w końcu głód. Wtedy przystąpił kusiciel i rzekł do Niego: «Jeśli jesteś Synem Bożym, powiedz, żeby te kamienie stały się chlebem».

Lecz On mu odparł: «Napisane jest: Nie samym chlebem żyje człowiek, ale każdym słowem, które pochodzi z ust Bożych». Wtedy wziął Go diabeł do Miasta Świętego, postawił na szczycie narożnika świątyni i rzekł Mu: «Jeśli jesteś Synem Bożym, rzuć się w dół, napisane jest bowiem: Aniołom swoim da rozkaz co do ciebie, a na rękach nosić cię będą, byś przypadkiem nie uraził swej nogi o kamień».

Odrzekł mu Jezus: «Ale napisane jest także: Nie będziesz wystawiał na próbę Pana, Boga swego». Jeszcze raz wziął Go diabeł na bardzo wysoką górę, pokazał Mu wszystkie

Pojedynek z szatanem, który Ewa przegrała, Jezus wygrywa. Kuszenie dowodzi, że Jezus jest Barankiem, który gładzi nasz grzech.

EWANGELISTA: św. Mateusz • **CZAS POWSTANIA:** 70-80 r. • **KATEGORIA:** wydanie • **MIEJSCE:** pustynia, świątynia, góra • **CZAS:** ok. 30 r. • **BOHATEROWIE:** Jezus, kusiciel • **WERSJE:** Mk 1, 12-15; Łk 4, 1-13

NARRACJA MATEUSZA • W Wielkim Poście odchodzimy od typowej dla okresu zwykłego ciągłej lektury Ewangelii według jednego z ewangelistów. Przypomnijmy: w roku liturgicznym A czytamy Ewangelię według św. Mateusza, ale tym razem cofniemy się o kilka rozdziałów, do rozdziału 4. A to dlatego, że w pierwszą niedzielę Wielkiego Postu zawsze słyszymy *Ewangelię o kuszeniu na pustyni*, zmienia się jedynie autor opisu.

KUSZENIE • Często kuszenie Jezusa mylimy z modlitwą Jezusa w Ogrójcu, tuż przed Jego męką. Tymczasem kuszenie następuje na samym początku publicznej działalności Jezusa. Święty Mateusz umiejscawia ją w 4 rozdziale swojej Ewangelii • To nie przypadek. Przecież wcześniej Jan rozpoznał w Nim właśnie Mesjasza, który gładzi grzech świata. *Byćie kuszonym* to pierwsze zadanie Jezusa: usłyszemy, że Duch wyprowadził Jezusa na pustynię, aby był kuszony przez diabła.

TRZY MIEJSCA • Zwróćmy jednak uwagę, że **pustynia**, pustkowie to nie-jedynym miejscu kuszenia. Potem jest nim święte miasto Jeruzalem, i to jego duchowe centrum: **świątynia**, a następnie **góra**. Pustynia, świątynia, góra to trzy miejsca – jednocześnie modlitwy Jezusa i Jego kuszenia • Zauważmy, na czym polega powiązanie Ewangelii z pierwszym czytaniem: i tu, i tam następuje dialog szatana z człowiekiem. Tam człowiek ulega, tu *Jezus opiera się kuszeniu*. Dzięki temu dzieje grzechu kończą panowanie zła.

NAJWAŻNIEJSZE CYTATY

Duch wyprowadził Jezusa na pustynię, aby był kuszony przez diabła

Idź precz, szatanie! Jest bowiem napisane: „Panu, Bogu swemu, będziesz oddawał pokłon i Jemu samemu służyć będziesz”

Wtedy opuścił Go diabeł, a oto przystąpili aniołowie i usługiwali Mu

TRANSLATOR

• *Duch wyprowadził Jezusa na pustynię, aby był kuszony przez diabła*

(Mt 4, 1) • W oryginale: doświadczany • Jezus wyprowadzony został na pustkowie przez Ducha, by zostać **doświadczany, poddany próbie** przez **oszczercę** • **Wtedy przystąpił kusiciel** (Mt 4, 3).

królestwa świata oraz ich przepych i rzekł do Niego: «Dam Ci to wszystko, jeśli upadniesz i oddasz mi pokłon».

Na to odrzekł mu Jezus: «Idź precz, szatanie! Jest bowiem napisane: Panu, Bogu swemu, będziesz oddawał pokłon i Jemu samemu służyć będziesz». Wtedy opuścił Go diabeł, a oto przystąpili aniołowie i usługiwali Mu.

Oto słowo Pańskie.

BIBIJNY INSIDER

♦ PIERWSZA POKUSA

• **miejsce:** pustynia, pustkowie

• **A gdy przepościł czterdzieści dni i czterdzieści nocy, odczuł w końcu głód. Wtedy przystąpił kusiciel i rzekł do Niego: «Jeśli jesteś Synem Bożym, powiedz, żeby te kamienie stały się chlebem»** • Wj 34, 28: *I był tam Mojżesz u Pana **czterdzieści dni i czterdzieści nocy**, i nie jadł chleba, i nie pił wody* • Mt 27, 39–40: *Ci zaś, którzy przechodzili obok, przeklinali Go i potrząsali głowami, mówiąc [...]: «[...] **Jeśli jesteś Synem Bożym**, zejź z krzyża!»*

• Jako chrześcijanie, jako dzieci Boga, jako Kościół, bardzo często jesteśmy narażeni na pokusę, która brzmi w pytaniu: **Jeśli jesteś chrześcijaninem, dlaczego nie masz wszystkiego pod dostatkiem?** Czyżby Bóg, który nazywa się kochającym Ojcem, zapomniał o tobie? Czy zostawił cię samego na pustyni tego świata? Ta pokusa uderza zarówno w obraz Boga, który nie jest prawdziwym Ojcem człowieka, jak i obraz człowieka jako dziecka Bożego. Próbuje zredukować Boga do maszyny zaspokajającej ludzkie potrzeby materialne. Człowiek to z kolei konsument Bożych darów, które mu się święcie należą. A jeśli nie mamy tego, czego potrzebujemy? Według szatana znaczy to, że jesteśmy tu absolutnie sami, sieroty w ludzkim świecie. Zły chciałby, abyśmy uwierzyli, że w takiej sytuacji możemy na niego liczyć.

♦ ODPOWIEŹ JEZUSA

• **Napisane jest: «Nie samym chlebem żyje człowiek, lecz każdym słowem, które pochodzi z ust Bożych»** • Pwt 8, 3: *Utrapił cię, dał ci odczuć głód, żywił cię manną, której nie znależ ani ty, ani twoi przodkowie, bo chciał dać ci poznać, że nie samym tylko chlebem żyje człowiek, ale człowiek żyje wszystkim, co pochodzi z ust Pana.*

• Ewa odrzuciła słowo z ust Bożych: „Nie jedzcie TEGO owocu” • Jezus przeciwnie. Jego odpowiedź pochodzi wprost ze Słowa • Jezus nie pozwala sobie wmówić, że Bóg to maszyna zaspokajająca nasze materialne potrzeby. My zaś nie jesteśmy tylko zjadaczami chleba. Nosimy w sobie głód nie tylko ziemskiego pokarmu, ale i samego Boga.

♦ DRUGA POKUSA, czyli skok w przepaść

• **miejsce:** Jerozolima, dach świątyni

• **Wtedy wziął Go diabeł do Miasta Świętego, postawił na narożniku świątyni i rzekł Mu: «Jeśli jesteś Synem Bożym, rzuć się w dół. Jest przecież**

napisane: Aniołom swoim rozkaże o Tobie, a na rękach nosić Cię będą, byś przypadkiem nie uraził swej nogi o kamień» • Ps 91, 11–12: *Bo swoim aniołom nakazał w twojej sprawie, aby cię strzegli na wszystkich twych drogach. Na rękach będą cię nosili, abyś nie uraził swej stopy o kamień.*

• Doświadczenie jest o tyle trudne, że niemalże religijne. Miejscem jest najświętsze miejsce ówczesnego świata – Świątynia Jerozolimska. Kusiciel nie poprzestaje na tym, ale sam korzysta ze Słowa Boga. Cytuje Psalm 91 • To próba zafaszowania obrazu Boga, podobna do tej z Księgi Rodzaju. Wówczas wąż kłamliwie cytuje Boga, tym razem wrywa Słowo z kontekstu • I wtedy, i teraz służy jednak temu, by wymusić na człowieku **decyzję sprzeczną z wolą Boga**: „Rzuć się”. To pokusa sprowadzenia Boga do roli tego, który ma nas chronić przed zranieniem, wypadkiem, śmiercią, innymi słowy wszelkim złem: jeśli coś złego dzieje się w naszym życiu, znaczy to, że Bóg nie jest kochającym Ojcem.

♦ ODPOWIEDŹ JEZUSA

• **Ale jest napisane także: «Nie będziesz wystawiał na próbę Pana, Boga swego» • Pwt 6, 16:** *Nie będziecie wystawiali na próbę Pana, Boga waszego, jak wystawiliście Go na próbę w Massa.*

• Ewa „wystawiła Boga na próbę”, ponieważ zdecydowała się na śmiertelne ryzyko • Jezus natomiast dostrzega wystawienie Boga na próbę w pokusie szatana. Bóg daje dowody swojej troski o nas i czyni to na wiele sposobów. Nie pozwala sobą manipulować i sprowadzać się do roli ochroniarza, kogoś, kto odsuwa od nas wszelkie trudne doświadczenia. Ich także potrzebujemy w życiu.

♦ TRZECIA POKUSA, czyli licytacja

• **miejsce:** bardzo wysoka góra

• **Jeszcze raz wziął Go diabeł na bardzo wysoką górę, pokazał Mu wszystkie królestwa świata oraz ich przepych i rzekł do Niego: «Dam Ci to wszystko, jeśli upadniesz i oddasz mi pokłon» • Pwt 34, 1–4:** *Ze stepów Moabu Mojżesz wszedł na górę Nebo, na szczyt Pisga, naprzeciw Jerycha. Pan zaś pokazał mu całą ziemię Gilead aż po Dan, całą – Neftalego, ziemię Efraima i Manasses, całą krainę Judy aż po Morze Zachodnie, Negeb, okolice doliny koło Jerycha, miasta palm, aż do Soaru*

• To najpotężniejsza z pokus, bezpośrednia propozycja **paktu z diabłem**
 • Góra to biblijne miejsce otrzymywania Bożej obietnicy. Szatan znów upodabnia się do Boga, konstruując scenę bliźniaczo podobną do tej, która była miejscem doświadczenia Bożej obietnicy przez Mojżesza. Pokusa brzmi: „Otrzymasz to samo, a nawet jeszcze więcej, otrzymasz wszystko, ale... oddaj mnie pokłon” • Pokusa jest tym potężniejsza, że nawet w słowach upodabnia się do Bożej obietnicy: *Tobie dam* – usłyszał Mojżesz od Boga, *Tobie dam* – to również słowa Jezusa skierowane później do Piotra. Szatan chce tu wyraźnie zastąpić Boga. Obiecuje rze-

czy, których nie ma. Władza i moc należą w Biblii tylko do Pana. Szatan sugeruje, że Bóg jest słaby, nie potrafi odpowiedzieć na aspiracje człowieka. Jedynym, który tak naprawdę zna ludzkie serce, jest zły. On chce stać się naszym bogiem.

♦ ODPOWIEDŹ JEZUSA

• **Idź precz, szatanie! Jest bowiem napisane: «Panu, Bogu swemu, będziesz oddawał pokłon i Jemu samemu służyć będziesz» • Mt 16, 22–23:** «Panie, niech Cię Bóg broni! Nie przyjdzie to nigdy na Ciebie». Lecz On odwrócił się i rzekł do Piotra: «Zejdź mi z oczu, szatanie! [...] Nie myślisz po Bożemu, lecz po ludzku» • **Pwt 6, 13:** *Będziesz się bał Pana, Boga swego, będziesz Mu służył i na Jego imię będziesz przysięgał*

• Ewa dała się kupić, wolała owoc niż Boga • Jezus – przeciwnie, stawia na pierwszym miejscu Boga, a nie obietnicę, wierność ponad zyskiem • Szatan zawsze może przelicytować Boga: **wąź „po ludzku” oferuje więcej niż Stwórca**, Jezus „po ludzku” nie musi doświadczać krzyża. W istocie jednak to Bóg jest dawcą wszystkiego – bogactwa, stawy, życia, błogosławieństwa – Szatan nie posiada nic. Jezus wierny Ojcu do końca otrzymuje od niego chwałę, błogosławieństwo i zwycięstwo, w którym może uczestniczyć każdy z nas, jeśli tylko służy Bogu.

ZWRÓĆ UWAGĘ

• **Symbol i rzeczywistość.** Scena kuszenia ma wymiar symboliczny, co nie znaczy, że nierzeczywisty. Jezus wchodzi w doświadczenie Mojżesza, przebywając na pustyni **czterdzieści dni i czterdzieści nocy**. Nie je, nie pije – by tak jak Izraelici na pustyni **odczuć głód**. Wchodzi w doświadczenie Ewy, Dawida, Hioba i wszystkich ludzi kuszonych przed Nim i po Nim.

• **Bosko-ludzki wymiar.** Jezus „przemieszcza się” zatem jakby w czasie i przestrzeni historii, przyjmując kuszenie. Ten boski wymiar kuszenia nie przestania jednak ludzkiego: wchodząc w kondycję człowieka, konkretnego słabego człowieka, toczy z kusicielem prawdziwy pojedynek.

WERSJE

Tylko Jan nie pozostawił opisu kuszenia Jezusa. Najkrótszym opisem jest kuszenie opisane przez Marka. Wersja Mateusza przypomina tę Łukasza, obie zawierają szczegółowy opis i trzy propozycje szatana, choć dwie ostatnie w odwróconej kolejności.

STO SŁÓW

Poznamy dzieje grzechu. Od początku, od pierwszego kuszenia, gdzie Grzech wszedł na świat w spektakularnej scenie (PIERWSZE CZYTANIE).

Przez **jednego** dotknął nas **wszystkich**. W ten sposób rozpoczęła się historia grzechu, a kuszenie, modelowo ukazane w Księdze Rodzaju, odślania się w kolejnych aktach, powtarza się w historii ludzi, w historii Dawida, w historii mojego życia.

Ale dzieje grzechu tak się nie kończą. Zwycięża już Dawid, gdy uznaje swój grzech (PSALM). Prosi Boga o wybaczenie, bo wie, że Bóg wybacza grzech. Ostatecznie zwycięzcą nad grzechem jest Jezus, Baranek Boży, który przyszedł zgładzić grzech świata. Już na początku swej misji wcieliła się w sytuację kuszzonego, wchodzi w skórę Ewy. Pojedynek, który ona przegrała, On wygrywa (EWANGELIA).